

HÅNDTRYK

MEDLEMSBLAD FOR FORENINGEN HÅNDTRYK TRYKKERIVÆRKSTED • VINTER 2010/11 • Nr.

6

Der arbejdes på højtryk

DEN LÆNGE ventede landzonetilladelse er nu på plads, og det ser ud til at byggetilladelsen også snart lander. Et krav om brandalarmeringsanlæg fordyrer ombygningen betragteligt. Men den slags økonomiske udfordringer er til for at overvindes, og det kan blive anledningen til, at

foreningen Håndtryk nu får lejlighed til at komme på banen for alvor.

Jo flere medlemmer af foreningen der er, jo bedre er også finansieringsmulighederne. Udover selv at indbetale kontingent for 2011 og dermed (stadig) være medlem af Foreningen Håndtryk, kan man fortælle vidt og bredt om

dette særlige tiltag og dermed gøre andre interesserede i at støtte etableringen. Der er naturligvis også mulighed for at indbetale ekstraordinært til ombygningen.

Men større betydning vil det sikkert få, når vi på et senere tidspunkt vil anmode om kautioner for lån i Merkur, hvor man så kan støtte, uden at det

Håndtryk

er medlemsblad for foreningen Håndtryk trykkeriværksted og henvender sig til alle der interesserer sig for unge og voksne udviklingshæmmedes vilkår og muligheder for personlig, social og kunstnerisk udvikling.

Bladet udkommer

lejlighedsvis, når redaktionen finder, at nu er det tid.

Indlæg

til bladet modtages meget gerne elektronisk. – gerne gemt som tekstfil. Det er en god idé samtidig at aflevere en udskrift af indlægget. Maskin- eller håndskrevne artikler tager vi dog også gerne imod, det samme gælder billedmateriale. Redaktionen forbeholder sig ret til at forkorte eller helt at udelade tilsendte indlæg.

Redaktion

Bjarne Toudahl
(ansvarshavende)
og trykkeriets
medarbejdere.

Trykning

Håndtryk
trykkeriværksted
Emborgvej 131 b
Alken
DK 8660 Skanderborg
Tlf. +45 8657 7445
haandtrykkeri@mail.dk

Billedet på forsiden:

Her er Kasper på forårs-markedet i Hertha ved at demonstrere teknikken ved højtryk (linoleums- og træ-snit) for et af fremtidens håb.

Herunder:

Peter har ansvar for mad-pakkerne. Og det er vigtigt.

nødvendigt behøver at koste noget.

Arbejdet med aftaler, budgetter, finansiering og andre administrative krumspring fortsætter ufortrødent. Tilbage står de endelige *juridisk holdbare* formuleringer – det er forhåbentligt også snart på plads.

Red.

Ny kollektion

GRAFIKGRUPPEN,
Dalal, Kasper, Peter
og Tore, deltog sidste
vinter i et

kursusforløb, hvor opgaven gik
ud på, med udgangspunkt i et
selvvalgt billede, at foretage en
farveudskillelse, og dermed
lave flerfarve-grafik.

Værkerne er senere trykt med
cmy-farver i en kvalitet som
giver de færdige tryk en særlig
lysende karakter. Disse farver er
oprindelig beregnet til dybtryk
og ætsninger – vi har gjort dem
vandopløselige med en særlig
pasta, så vi kan bruge dem i
vores kort-produktion.

De indgår nu som en del af
sortimentet.

Kortene er egnede både som
postkort, som gavekort og i en
billedramme på væggen.

De kan købes i **værkstedet**
mandag og tirsdag
10,30–16,30, i stadig flere
butikker eller ved at indsende
en bestillingsseddel, som
kan fås sammen med det nye
katalog.

Trykkene er meget forskellige
i farver og nuancer, så det
sjoveste er naturligvis at hente
og udvælge dem selv direkte i
værkstedet.

Men hvis det ikke er muligt,
kan man benytte sig af vores
katalog og bestillingssedler,
som kan rekvireres ved
henvendelse til:

Håndtryk trykkeriværksted
Emborgvej 131 b · Alken
8660 Skanderborg
Telefon 8657 7445
haandtrykkeri@mail.dk

CMYfarver

C (cyan), M (magenta)
og Y (gul) udgør
sammen med
K (sort) under
betegnelse cmyk, de
farver der igennem
årtier er brugt
ved flerfarvetryk,
såvel i den gamle
højtryksteknik, som
i off-set og i digital
trykteknik. Også
i blækprinteren
anvendes cmyk-
farver. Man kan
(teoretisk) danne alle
farvenuancer med de
fire.

Gammel typografi

Spécimen Typographique

fra Impremierie Royale i Paris, 1845.

Et eksempel fra de franske kolonier, som forbløffende nok er trykt med en bly-sats. Det er håndværk på højeste niveau.

... og ny

Lilian Lijn, Sky Never Stops, 1965, Collection V&A Museum

I London var der i sommer en udstilling, Poor. Old. Tired. Horse. på ICA. Den handlede om tekstbaserede kunstpraksisser, inspireret ikke mindst af den konkrete poesi, men inddrog også beslægtede strømninger fra 60'erne og 70'erne og omfattede desuden en række yngre kunstnere.

Peter Laugesen: Fotorama (Borgen 2009).

»Beregner ny rute«

SOM ÉN AF de sidste bilister her i Danmark har jeg nu anskaffet mig en GPS. De har været i handlen i mange år efterhånden – jeg har altid syntes, det var lidt overdrevet. Bilkort, Krak og Google Maps har klaret opgaven fint i forening hidtil.

Indtil jeg kørte med en kollega, og vi skulle finde vej til et møde. Var det nu her, vi skulle dreje? Næh, det er da vist forkert. Så kom GPSen frem og jeg fik set, hvor forbløffende fint systemet fungerer, og hvordan det er muligt at holde øje med både skærm og trafik på samme tid. Jeg blev imponeret. Og da så fru'en fik kørekort, og jeg faldt over et tilbud på en ældre model, der kunne, hvad sådan én skal kunne, men heller ikke mere – ja, så slog jeg til og sprang ud i det. Fik apparatet opdateret og installeret.

Det skulle så prøves af. Først blev stemmen slået fra: »Om 100 meter: Drej til venstre!« Det var jo ikke til at holde ud at høre på. Efter et stykke tid skulle den dog prøves af. Af én eller anden grund valgte jeg en anden vej, end den GPSen anviste. Da lød en behagelig kvindestemme fra apparatet, helt stille og roligt: »Beregner ny rute«. Det samme skete igen lidt senere. Og endnu en gang. Hvad i alverden var det? I stedet for en vrede og irriteret hustru (eller mand!), der brokker sig, når man kører forkert, får man nu denne behagelige stemme: »Beregner ny rute« fra systemet. Og et forslag til en ny løsning. Det er jo en helt anden snak. Tænk om man altid bliver mødt med den attitude fra sine medmennesker, når man begår fejl: »Beregner ny rute«. Og tænk om man kan forholde sig på samme

konstruktive måde over for andre! Her har vi et fint billede på de bestræbelser, vi har i det sociale liv i værkstedet. Ét af formålene med Håndtryk som arbejdsplads er netop, at vi her har mulighed for at øve os i at indgå i sociale sammenhænge – og få støtte til det.

Vi øver os i netop ikke at tage det personligt, hvis de andre laver 'fejl' eller ikke gør, som vi forventer. Hvor generende eller irriterende det end kan være. Det er jo ikke nødvendigvis ondt ment. Det kunne være fint, om vi alle bliver lidt bedre til at møde hinanden på denne måde.

»Beregner ny rute.«

Bjarne Toudahl.

Besøg hos smeden

Sammen med resten af Hadruplund var vi på besøg hos smed Richard Rother i Boes. Alle blev betaget af essen og det glødende jern – og alle prøvede selv at smede, mere eller mindre begejstret. Smedens styrke og ro spredte tryghed, og den store lufthammer blev startet. Der var især nogle unge mænd, der var ivrige for at prøve den også. De havde slet ikke fået nok og fik da også en periode med mere smedning i udsigt.

Årets sætternisser 2009/10

VI FORTSÆTTER traditionen med at udnævne 'Årets sætternisse'. I år er der endda to. Og valget var ikke svært, det blev Ingo og Birgit Pohle, der herover ses sammen med Kasper ved et lille arrangement i værkstedet.

Ingo hjælper os rigtig meget, især med pakning af kort, og hans frue Birgit, som driver Alken Minimarked, er altid imødekommende og hjælpsom, når vi kommer for at handle ind til pauserne.

Det sker kun uhyre sjældent, at der er nogen, der *ikke* vil med til købmanden, og Birgit lægger gerne ører til beretninger om mor, hvem der er syg, gravkøer og andre vigtige emner.

De to følger sig i til listen af tidligere modtagere af denne eftertragtede hædersbevinning:
2008/9 Lise Kirketerp
2007/8 Ulrich Wendland
2006/7 Allan Narcis
2005/6 Martin Horn.

Sætternissen er mest kendt for om aftenen at liste rundt i trykkeriet og bytte om på bogstaverne og den slags løjer. Men ligesom det er tilfældet med andre nisser, er han uhyre hjælpsom, hvis han bliver godt behandlet – og ethvert trykkeri har brug for sætternisernes hjælp. Også vi.

Derfor tak og tillykke til Birgit og Ingo.

Ny i bestyrelsen

Smeden fra Boes, Richard Rother er trådt ind i Foreningen Håndtryks bestyrelse i stedet for Daniel Håkanson. Tak til Daniel for nogle års støtte på trods af, at det var vanskeligt med bopæl i Malmø. Med Richards indtræden styrkes forankringen i det lokale – det kan der forhåbentlig snart blive brug for.

I bestyrelsen for Foreningen Håndtryk er

Ulrich Wendland, Sødrupvej 23, Hadrup,
8350 Hundslund
Marianne Møller-Nielsen, Nørregårdvej 9, 5672 Broby
Søren Hansen, Landsbyvænget 12, 8464 Galten
Bjarne Toudahl, Emborgvej 131 b, Alken,
8660 Skanderborg
Rickard Rother, Boesvej 9, 8660 skanderborg

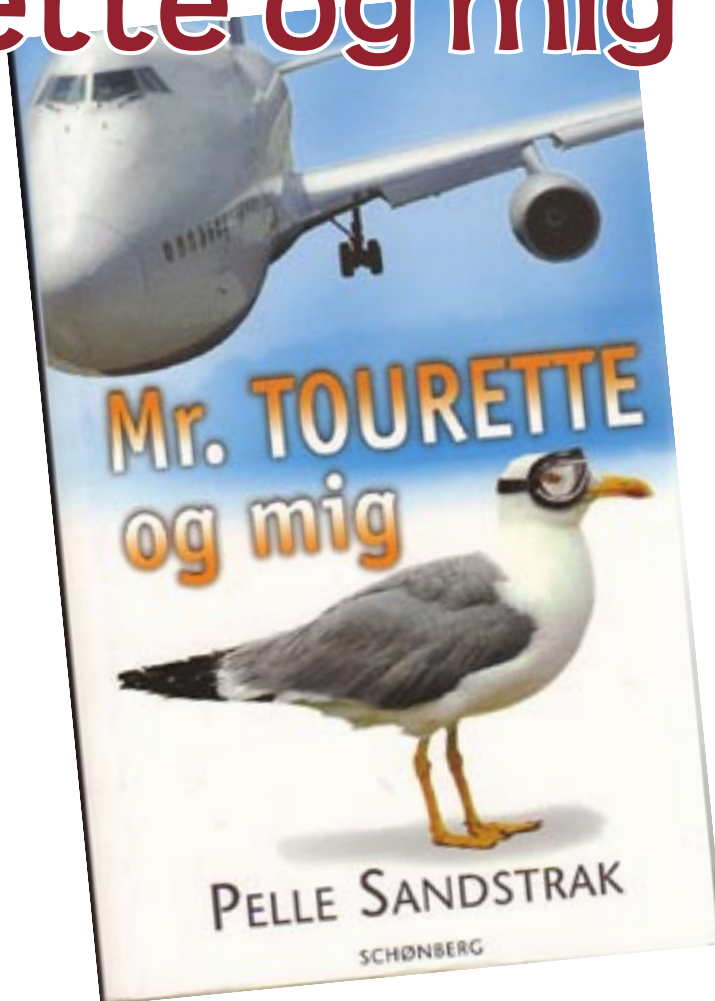
Mr. Tourette og mig

En gribende og tankevækkende beretning fra én af 'de andre'.

Bjarne Toudahl.

VED DE SENESTE Majdage (nordisk helsepædagogisk socialterapeutisk stævne) i Järna i 2009 var et af programpunkterne et foredrag af den i Sverige bosiddende nordmand, Pelle Sandstrak: *Mr. Tourette og mig*. Han var angiveligt en del i medierne i Sverige og optrådte med en blanding af stand-up og foredrag med stor succes. Lige inden min afrejse til Sverige så jeg ham give interview i dansk TV i anledning af udgivelsen af hans bog på dansk.

Det blev noget af en oplevelse. Meget underholdende og morsomt fortalte Sandstrak om sin barndom og ungdom, som bar markant præg af at han var temmelig meget anderledes end andre mennesker – og ingen anede på det tidspunkt, at han led af 'Tourettes Syndrom«. Efterhånden som han fortalte, blev latteren stikkende i halsen, jeg blev dybt grebet af denne hudløse, åbenhjertige beretning om en usædvanlig skæbne.

Da jeg senere kom hjem og læste hans bog 'Mr. Tourette og mig', blev jeg om muligt endnu dybere berørt. I bogen fortæller han episoder fra sit liv som han oplevede dem. Et af hans tidlige problemer var at passere havelågen:

This is your captain speaking.

Jeg bliver stående foran havelågen ind til huset. Jeg kigger op mod skyerne, spænder kroppen, koncentrerer mig. Måske spiser passagererne kylling lige nu, svesketærte til dessert, måske kan de vælge mellem kaffe og te. Kaptajnen og styrmanden drikker kaffe, spiser en vaniljebolle, men venter med kyllingen, til de

er sikre på, at autopiloten er begyndt at arbejde, som den skal. De korrigerer navigationsradaren, studerer instrumenterne, spejder efter land, kigger ned, kigger ned mod Byen, ser Byen, ser mig, se at jeg står der i givagtstilling lige ved siden af havelågen og kigger op mod deres Boeing 747 og tænker tanker, som jeg ikke vidste fandtes.

Jeg har taget støvlerne af, formet hver støvle til et fly, hvor støvlesnuden er cockpittet, resten af støvlen er kabinen, og snørebåndene er vinger. Jeg trækker snørebåndene ud fra selve støvlerne, lige ud til siden, sådan som vinger skal sidde,

for ellers styrter flyet ned. jeg stiller mig midt mellem støvlerne, strækker armene ud, kigger op mod Boeing-flyet og følger det, til det forsvinder bag skyerne langt ude over havet.

Jet tager støvlerne på og går ind gennem havelågen til huset, hvor vi bor. Gider ikke binde snørebåndene, de må hænge efter støvlerne, det er lige meget. Har desuden lidt ondt i hovedet, stiv i nakken er jeg også. Lillesøster møder mig i entreen, spørger nysgerrigt, oprigtigt nysgerrigt: »Hvorfor gjorde du sådan der ude ved havelågen?«

»This is your captain speaking«, svarer jeg og går ned til mit værelse.

Jeg lægger mig på sengen, tager strømperne af, forsøger at sprede tæerne, prøver, hvor langt de kan komme fra hinanden, inden det gør for ondt. for hvis selve foden er kabinen, vristen cockpittet, tæerne vinger ...

Lillesøsters spørgsmål dukker op igen: »Hvorfor gjorde du sådan der ude ved havelågen?«

Ingen anelse. Men jeg ved, hvad der vil ske, hvis jeg ikke gør sådan ude foran havelågen.

Tvangshandlingerne bliver stadig flere og det sociale liv bliver ikke lettere, efterhånden som han bliver ældre. Bunden når han, da han på et tidspunkt mister sin lejlighed og flytter ind i en gammel bil:

Jeg bliver liggende og tænker på dagen, som kommer. Jeg spiser et hurtigt

morgenmåltid, en halv pakke knækbrød og en liter juice. Derefter begynder jeg at pakke ting ned i lædertasken. Jeg undgår at tage for mange ting med mig, det er tilstrækkeligt med nogle ekstra plastposer, et par bøger, et ret brugt håndklæde, en ret ny tandbørste, saksen, nogle Bic-penne, knækbrød, glasset med jordnøddesmør og clockradioen. Jeg flytter Odinet fra servietten og tømmer det i plastposen med fars gamle piller. Jeg kommer i tanker om, at jeg stadig har mit tøj i værelset, værelset, som jeg lejer, værelset, som jeg lejede. Jeg glemte at tage papkassen med mig midt i al stresset – bukserne, pladerne, pladespilleren, håndklæderne, undertøjet. Jeg burde gå tilbage og hente tingene, jeg ville have brug for lidt ekstra tøj, jeg har gået i det samme tøj i flere måneder nu, en ren skjorte ville nok føles ret god en dag som denne. Men jeg tør ikke. Ikke kun fordi Blåskæg og hans venner nok bevogter værelset, risikoen for at komme til at sidde fast i et tvangsritual føles faktisk mere truende. At komme til at stå fast foran yderdøren eller døren ind til værelset eller til toilettet eller alle tre er snarere reglen end undtagelsen. Det ville blot skabe unødvendig stress, jeg venter med at hente mit tøj, til jeg en dag dukker op, rask og fin, i pænt tøj, dyr aftershave og smukt klippet hår. Jeg vil parkere min nye Chrysler uden for døren, gå med min nye kæreste i hånden, i min nye frakke og mine nye sko, så ringer jeg på døren, den

gamle dame kan næsten ikke genkende mig, jeg giver hende et kram, drikker en kop kaffe eller to, inden jeg beder om at kunne hente mit tøj og min pladesamling.

Måske næste uge, eller ugen efter. I løbet af en måned er jeg nok så rask, at jeg kan hente mit tøj og mine plader, det er jeg ret sikker på. Så jeg klarer mig med det, jeg har, indtil videre. Godt – ryk i maven, lille lyd.

Noget der giver særlig stof til eftertanke er Sandstraks møde med de personer, som på trods af hans psykiske og sociale problemer 'ser' ham, og i kraft af deres forståelse hjælper ham videre. Han kæmper en heroisk kamp for at erkende, hvad det er han står i, og hvordan han kan lære at leve med det.

Han kommer ved forstående og indfølelse menneskers hjælp så vidt, at han i dag rejser verden rundt med foredrag, og nu har han udgivet denne bog 'Mr. Tourette og mig'.

Læs den!

Pelle Sandstrak:
Mr. Tourette og mig
Schönberg 2009
ISBN 978-87-570-1735-9.

Grafik kurser

Vi afholder løbende grafikkurser. Dels for vore egne folk i værkstedet og dels for udefrakommende. **Og alle er meget velkomne til at deltage.** Denne blanding af håndværk og kunstnerisk udfoldelse er meget velegnet, ikke kun i pædagogisk sammenhæng, men i det hele taget for både børn og voksne – hver for sig eller sammen.

Herover:

Interesserede børn på Herthas høstmarked.

Til højre: Kursusplakat.

Som en del af støttearrangementet til fordel for det nye tag, bliver der afholdt

GRAFIKKURSUS TRÆ- & LINOLEUMSSNIT

Lørdag den 13. november
kl. 10–13 og 14–17
i Håndtryks lokale i
Alken Mejeri

Efter behov vil der være indføring i arbejdet med grafik og i brugen af værktøj og materialer. Eneste forudsætning er lyst til at prøve.

Der er begrænset plads, derfor er tilmelding nødvendig.

Tilmelding og nærmere oplysning ved henvendelse til Bjarne Toudahl, Håndtryk trykkeriværksted i Alken, 8657 7445, haandtrykkeri@mail.dk. Pris 50 kr. (som går til Alken Mejeris nye tag) + materialer.

Ude i verden

i dette tilfælde Norge, har de også øje for vores lille projekt. Her er to notitser fra det Norske 'Landsbyliv'. Den første om værkstedet, den anden om vores oplevelser på Peer Gynt-stævnet i Norge sidste år.

GLIMT FRA VERDEN

Håndtrykk

Peter, Tore, Frederik og Kasper arbejder i Håndtryk trykkeriværksted to dage om ugen. Værkstedet er påbegyndt for mer end tyve år siden på Ørstedhjemmet og er nu under etablering i den lille by Alken ved Skanderborg i Jylland.

Tekst BJARNE TOUDAHL

Byens 250 indbyggere har taget godt imod projektet og har stillet en del af byens fælleshus til rådighed for et beskyttet værksted.

Vi trykker med gamle, hånddrevne maskiner, hvor arbejdsprocessen er synlig og åbenbar. Det giver mange muligheder for forskellige arbejdsfunktioner. En af de ting vi laver er postkort med linoleumstryk og træsnit. Dessuden trykker vi med digital trykmaskine en del tidsskrifter (Antroposofisk Selskabs Nyhedsblad,

Foto: Borgny Berglund

Nerthus mfl), som bliver renskåret og sendt du i verden. Håndværket supplerer vi med kunstneriske aktiviteter i perioder: tegning, maling og grafik, drama, musikk, kunstbetragtning med mer. På den måde bliver vi udfordret på både legeme og sjæl og har mulighed for at udvikle vores potentiale hver især – sammen.

I den lille by er vi allerede blevet en del af lokalsamfundet, når vi hver dag går til købmanden eller deltager i arrangementer i fælleshuset. Vi står lige in overfor en større ombygning og udbygning i samarbejde med Hadruplund, Horthas værksteder og Skanderborg Kommune og ser frem til på den måde i endnu højere grad at blive en integreret del af lokalsamfundet og medvirke til den lille bys udvikling.

Lesere som vil finne ut mer om HÅNDRYK kan bli medlemmer av venneforeningen og motta medlemsbladet regelmessig.

Ta gjerne kontakt:
Bjarne Toudahl
Håndtryk trykkeriværksted
Emorgvej 131 b
Alken
DK 8660 Skanderborg
Tlf: +45 8857 7445
haandtrykkeri@mail.dk

Fire unge mænd

Peter, Tore, Frederik og Kasper fra Hadruplund deltager i Peer Gynt festivalen i Gålå i Norge. De deltager kun i spillet som tilskuere, da de ikke har noget talesprog.

Tekst BJARNE TOUDAHL

De har dog forberedt seg ved at høre om Peer Gynt og hans liv, de har hørt sangene og gjennomgået teksten, så

Den grønneklede
Foto: Borgny Berglund

På kjøretøyet skal godfolk kjennes. Foto: Borgny Berglund

de ved, hva det hele handler om. Af aktivitetene har de deltageret i musikk og alle nyder samværet med de nye venner fra hele Norden. Der bliver knyttet kontakter – nogle af dem kan måske vise seg at blive varige.

Gruppen har hjemmefra også hørt om Norge, og på vore ture op i fjeldene oplever de nu landets karakter. Når de gåt oppe på Peer Gynt vejen imellom ur og sten, ser sneen der stadig gemmer sig i en kløft, de høje snedekkede fjeldtoppe hele vejen rundt, eller når de klatrer ned i bunden af de 40 m dybe jættegryder og mirakuløst kommer helskindet op igjen

– ja, så oplever de med alle sanser, hva Norge er. Også med smags-sansen da den presenteres for myseost i forskellige varianter.

En af deltagerne er meget påvirket af sin epilepsi. Under dette stævne udvikler han en større ansvarlighed og opmærksomhed på andre, end vi før har sett. Denne udviklingen ville ikke ske på en ferie i en mindre gruppe. Hele stævnet er bygget op om et stort kunstværk. Og gennemtrængt af en kunstnerisk måde at mode verden på. At deltage i et sådant meningsfuldt samvær giver et løft i livskvalitet – også for de fire fra Danmark.

Blandt vore gode
samarbejdspartnere
i lokalområdet er
købmanden og smeden:

haandtrykkeri@mail.dk

-ESSESMEDNING
-RESTAURERING
-REPERATION AF STØBEJERN
-KLEINSMEDEARBEJDE
-SVEJSNING & LODNING
-DESIGN
-RÅDGIVNING

SMED RICKARD ROTHER
BOESVEJ 9, 8660 SKANDERBORG - DK
TEL.: + 45 - 26 73 40 05
ROTHER@METALMAGEREN.DK
WWW.METALMAGEREN.DK

**Brug os mens du er ung
- så er vi her også, når du bliver gammel**

Alken minimarked
ved Birgit Pohle
tlf. 8657 7272

Foreningen HÅNDTRYK

Emborgvej 131 b · Alken · 8660 Skanderborg.
Årlig kontingent, 100 kr. for private og 400 kr. for virksomheder og institutioner
indbetales til foreningens konto i Merkur 8401 1072034.

J A T A K

- jeg vil gerne være medlem af Foreningen Håndtryk og
- indsætter beløbet på foreningens konto i Merkur 8401 1072034 eller
- indbetaler vedlagte indbetalingskort på posthuset eller i banken eller
- ønsker indbetalingskort tilsendt

Navn	
Adresse	
Postnr.	By
Telefon	e-mail